

רוממות דתורה

מרן הגאב"ד הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א
השגת אור חכמת התורה בימים אלו

כתב הרש"ש בנהר
שלום (דף ל"ב ע"ג)
על ימי ספירת העומר
'וימים אלו הם שורש
לכל ימות השנה

ועיקר דרכו של האדם שנקבע עפ"י הוא בעסק לימוד התורה שהוא גם חלק בלתי נפרד מעבודת ה' וכדאיתא בזה"ק (ריש פ' במדבר) 'דהא אורייתא ומשכנא לא מתפרשי דא מן דא ואזלין כחדא'.

והנה הימים האלו - ימי חודש אייר - אף מסוגלים ביותר להשגת חכמת התורה, וכך מרמזו בצירוף שם היידיה השולט בחודש זה היוצא מהפסוק "יתהלל המתהלל השִׁפּוֹל יוֹדֵעַ" (ירמיה ט, כג) שזה מענייני החכמה ההשכלה והידעיה.

וגם היה בזה החודש [ביום שמונה עשר בו - ל"ג בעומר]
גילוי החכמה השלם בסודותיו התורה ע"י רבי שמעון
בר יוחאי כפי שלא זכה כן בכל ימיו, והיינו מכח אור
התורה שהאיר לו אז כעין שהיה בעת מתן תורה וכמו
שמצינו גם שהיה בדוגמת מעמד מתן תורה שהיתה אש
מקפת אותו ומלחטת סביבתו כדאיתא בזה"ק באדרא
וזהו.

והנה בהשגת חכמת התורה יש שני מדרגות, הא' בחי' 'תא שמע' שהשגתו בתורה כפי מלבושי' באותיותיה ולפי

- ## דבר העורך

בפרשת קדושים, כפי שפסקא בתורה, אנו למידים על מצוה כבוד החכמים, ועל הפסוק **שִׁבְחָהּ תְּקוּם הַדֶּרֶת פָּנֵי זָקֵן וּרְאֵתָהּ פְּאֻלָּתִים אִנִּי ד'**, כתב רש"י: יכול זקן אשמאי: "תל זקן אשאי זקן אשאי שנהתה הכמה. הדרת פני זקן, איתוהו הדור, לא ישיב במקומו ולא יסותר את דבריו, יכול עצמי עניני כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלקיך, שהרי דבר זה מסור לליבו של עושהו שאין ממיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב מאלקיך ויראת מאלקיך.

"הכבוד בתלמיד חכם, משמש להכנעה לחכמת התורה, לקבל מלכותה, קבלה רצויה, קבלה ענוגה ונעימה, כי מטבע המכבד ליהנות מאהבת המכובד בעת שלבו רוחש הכבוד, ועינו היפה ימריצהו להתאבק בעפר רגלי חכמים".

ומוסיף מרן החזון למד: "ובר-נש שליבו ריק מרגש זה, ואין נפשו ריק ללבד תלמיד חכם, ליבו מלא מהכנעה לתורה, ליבו ריק מקבלת עול מלכותה עליו, ואם סיבת חולי זה הוא מיעוט ההרגש כללי כי נולד בטבע קר וקורר גס, ומתחילי פשעו בו מלהתכחיסו, להשכילו, אין ההקלה תלוי בצאורו, ואמנם הוא חסר בנפשו ביסוד התורה ואהבתה, וחלקו קר תחת השמש".

אולם, מוסיף החזון, "כי חמור ממנו האדם שיש בלבו רגש זה, אך הוא, מתוך בחירה, אינו מכבד את החכמים, למשל, מתוך הנחה שעבודתו הרוחנית גדולה יותר מהעמל בתורה, עליו כותב ה'חזון איש': "ואמנם אם הוא בעל כשרון כהשכל ודעה, ולבו מלא רגש כביר כח, אך נפתול נפתל בדרך

דוֹמָמוֹת | עֶמֶד 1

פתיחה – אין בו תחנון ומרבים קצת שמחה

איתא בגמרא (יבמות סב,ב): "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לרבי עקיבא, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, והם העמידו תורה אותה שעה". והביא הב"י (סין תצג,ב) מהמדרש שמתו עד ל"ג בעומר, וכתב הרמ"א (שם ס"ב) "שמרבים בו קצת שמחה, ואין אומרים בו תחנון. ולא נתבאר בדבריו טעם השמחה.

עוד יש לבאר טעם למנהג ישראל להדליק מדורות בליל ל"ג בעומר, ומה תוכן הדבר בדרכי עבודת ה'.

טעם ראשון – תקופה חדשה בהרבעת תורה

א] על מה שכתב הרמ"א שמרבים בו קצת שמחה, ציין הגר"א לגמרא בתענית (ל,ב), שם מבואר שבט"ו באב נוהגים שמחה משום שכלו מתי מדבר, וזו ראייה שכאשר פוסקת גזירת מות מישראל עושים יום שמחה. וכיוצא בזה כאשר פסקו תלמידי ר"ע למות נוהגים יום שמחה.

אמנם דמיון זה קשה, שהרי כשכלו מתי מדבר המשיכו כלל ישראל ונכנסו לארץ, ולכן היה זה יום שמחה לכל ישראל, אבל כאן תלמידי ר"ע חטאו ונענשו, ואיזה שמחה יש בזה לכל ישראל. ויותר הקשה הפרי חדש (שם) היה הסיבה שפסקו מלמות היא משום שכולם כבר מתו, ואם כן, מה שייך לקבוע על זה שמחה.

ב] ונראה לבאר על פי המובא במדרש (קה"ר יא, א-1) שאמר רבי עקיבא לתלמידיו החדשים: "הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן. מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה". ולפי זה מה שנאמר "שהיה העולם שמם", אינו רק מחמת מיתתם, אלא גם מחמת הנהגתם, שלא הפיצו את התורה לכלל ישראל.

ובזה יתבאר שהשמחה הגדולה ביום הזה היא על התקופה החדשה שהתחילה על ידי התלמידים החדשים. ומובן הדמיון למתי מדבר, שכשם שבט"ו באב תמה תקופת 'דור המדבר' והתחילה תקופת 'דור באי הארץ', כך בל"ג בעומר כלה תקופת התלמידים שלא הפיצו התורה, והתחילה תקופת התלמידים המפיצים את התורה.

הרב ותלמידו

א] רבי עקיבא היה אבי תורה שבעל פה (ראה סנהדרין פו,א), וכשם שהיה בנגלה, כך היה ראש לחכמים בנסתר, וכמבואר בהגדה (חגיגה ט,ט), שרק רבי עקיבא נכנס לפרדס בשלום ויצא בשלום, ובזוהר הקדוש (ח"ג רל,א) אמרו "פומיה דרבי עקיבא הוה סינא".

ורשב"י היה גדול תלמידיו, כמו שמצינו בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) שאמר רבי עקיבא לרשב"י "דייך שאני ובוראן מכירין כוחך".

ודבר חידוש אמרו במדרש (במד"ר יט,ו) "דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחביריו", וביאר ר"ש וויטאל (בהג"ה) שער מאמרי רז"ל שבת אות ג) שמשה רבינו לא השיג אלא מ"ט שערים, ורבי עקיבא השיג גם את שער ה'. ונראה שרבי עקיבא העביר גם את זה לרשב"י תלמידו, וזה מה שהעיד רשב"י על עצמו שהשיג יותר ממשה רבינו (זוה"ק ח"ג קלב,ב).

ב] והנה, נהגו לשיר בהילולא דרשב"י את השיר 'אמר רבי עקיבא, והנה להם לישראל אם אינם נביאים, בניהם נביאים הם. ונראה שורש הדבר, מפני שכל כח תורתו של רשב"י מגיע מרבי עקיבא רבו, ויפה לזכור השורש בעת שמשבח את הפרי.

וכן אמר רשב"י לתלמידיו (גיטין סז,א): "בניי, שנו מדותי, שמדותי תרומות ומתרומות מידותי של רבי

רוממות דזמנים

ל"ג בעומר

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

עקיבא, וביאר רש"י 'בחרתים ותרמתים מתוך עקרי משניותיו של רבי עקיבא, והיינו ברייה אחר ברייה'.

טעם שני – יומא דהילולא

א] כתב ביערות דבש (ח"ב יא): "יום ל"ג בעומר הוא הילולא דרשב"י, כי מת אז, והיה למעלה הילולא", והוא כדברי חז"ל (מו"ק כה,ב) שבהסתלק הצדיק, הקב"ה שמח בו ככלה חדשה.

והקשה השואל ומשיב (מ"ה סימן לט): אמנם בעליונים יש שמחה ביום כזה, אבל אנו התחתונים עצבים בסילוק צדיק ועלינו להתענות ולא לשמוח.

ב] ביאור הדברים, שהסתלקות רשב"י אינה דומה להסתלקות שאר הצדיקים, כי ביום מיתתו גילה רשב"י סודות תורה שכל ימיו לא הורשה לגלות, וכמו שמואב באדרא זוטא. וכן מובא בכתבי הארז"ל (פעי"ח לחלק גירסאות) של"ג בעומר הוא 'יום שמועתו', כי ביום זה סיים לגלות משנתו בפנימיות התורה.

ועל כן יום הסתלקותו נקרא 'יומא דהילולא' (אדרא זוטא ח"ג רצו,ו) ו'הילולא' היינו יום החופה (עירובין נד,ו) ונקרא כן לפי שמהללים בשירים החתן והכלה (רד"ק תהלים עח, טג), כי גילוי התורה הוא בבחינת נישואין בין הקב"ה לישראל (תענית כו,ב 'ביום חתונתו' זו מתן תורה), ובו מהללים ישראל בשירים את החתן והכלה - הקב"ה ונשמת רשב"י.

שלשה מקבלי התורה

מסירת התורה לישראל היתה בשלשה פרקים: בראשונה - על ידי משה ברוך סיני, ובכפיה (שבת פח,א). בשניה - בימי מרדכי, מרצון (שם). ובשלישית - על ידי רשב"י שהשלים את גילוי חלק הנסתר שבתורה. [ובזה יש ליתן טעם בדברי הסור (סימן תבח) "לעולם ביום שהיה פורים יהיה ל"ג לעומר". והקשר ביניהם הוא בקבלת התורה].

וכיון שהתורה נקראת 'תורת משה' (מלאכי ג,כב), לכן היו כולם בבחינת משה, וכפי שמצינו שמרדכי היהודי היה ניצוץ מנשמת משה (מגלה עמוקות ואתחנן אופן מ"ד; יערות דבש ח"א סוף דרוש ג), וכן רשב"י היה ניצוץ מנשמת משה (ליקוטי ש"ס לארז"ל שבת; נובלות החכמה קנד,ב).

ובזה יתבאר הדברים הסתומים שאמר רבי אליעזר לרשב"י אביו בשעת מיתתו (אדרא זוטא רצו,ב): "אבא אבא, תלת הוו, חד אתחזרו". והיינו, ששלשה קיימו תורה בישראל - משה מרדכי ורשב"י, וחזרו כולם להיות אחד, שכולם מושרשים בנשמת משה. ומה שאמר לו כן בשעת מיתתו, משום שרק בשעה זו השלים רשב"י את מדרגתו כמדרגת משה, כמו שכתב מהר"י צמח מגורי האר"י (קול ברמה נד,ב).

להשלים הדברים נוסף דרך רמז, כי משה זכה לקרני הוד' (במדבר כז,כ; שמו"ר מז,ו), ויש שיטה שפורים 'כנגד מידת הוד' (שעה"כ פורים). ועל רשב"י אמר הפייט 'שם קניית הודך והדרך' - וכל זה כיון שהתורה נקראת הוד' (תהלים חב, אֲשֶׁר תִּהְיֶה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם, וראה תומר דבורה פ"ח). והגילוי של כולם נשלם ביום ל"ג בעומר שהוא 'הוד שבהוד', לרמז שהוא סיום השתלשלות מסירת התורה שנקראת 'הוד'.

ענין האש

שני טעמים לשמחה, הם היוצרים שני טעמים להדלקת המדורות - לפי הטעם הראשון שהשמחה היא משום שא התחילה תקופת הפצת התורה בישראל, הרי שהדלקת המדורות היא להורות שיום זה הוא כדוגמת קבלת התורה מחדש, והאש מיוחדת לקבלת התורה,

כמו שנאמר במעמד הר סיני (דברים ד,יא) "וַהֲרֹא בָעַר בָּאֵשׁ עַד לַבַּיִת הַשְּׁמַיִם", וכן "יָאֵת קִלּוֹ שְׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (שם ה,כא). ונמצא, שבשעה שהאדם עומד מול האש הגדולה, יזכור את מעמד קבלת התורה, וכמו שכתב הרמב"ן (דברים ד,ט) שבחיובו לזכור מעמד הר סיני נכלל גם לזכור את "הקולות והלפידים", ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש.

ולפי הטעם השני שהשמחה היא משום הילולת רשב"י, הרי שהדלקת המדורות היא זכר לכך שבעת גילוי סודות התורה קודם פטירת רשב"י היתה האש מלהטת בכל הבית, כמבואר באדרא זוטא (רפז,ב).

יומא דרשב"י

והנה רשב"י הוא המאחד בין שתי השמחות הללו. כי מצד אחד היה מחמשת התלמידים שהפיצו תורה בישראל, ואף ראש וראשון להם, בהיותו בחיר תלמידיו של רבי עקיבא. כמבואר. ומאידך, ביום פטירתו ליהטה האש סביבותיו.

העולה, שארבעה דברים אנו מציינים ביום ל"ג בעומר: האחד, שבו התחיל לימודו של רשב"י אצל רבי עקיבא (החיד"א טוב עין סין יח; משנת חסידים אירי סין ד-1). השני, שבו השלים רשב"י גילוי סודות התורה. השלישי, שבו פסקו תלמידיו הראשונים של רבי עקיבא למות. והרביעי, שבו מת רשב"י כשהשלים תפקידו להפיץ את התורה כראוי.

סיום – סדר העבודה

א] לאור הדברים האמורים, נמצא שעיקר זמן העבודה בל"ג בעומר הוא בעת הדלקת המדורות בלילה, שאז צריך האדם לקבל על עצמו להיות מהחכמים הנוהגים בטובות עין ומפיצים תורה בישראל. ומי שלא זוכה ללמד בעצמו, יצטרף לזה על ידי גידול בניו לתלמוד תורה, והחזקת לומדי התורה בעין יפה.

ומי שהוא בר הכי, יקבל על עצמו לעסוק גם בתורת הנסתר, ובפרט בזמנינו בימי אחרית הימים, שעליהם העיד רשב"י, שבעיסוק בזוהר הקדוש יצאו מן הגלות ברחמים (זוה"ק קכד,ב).

ואף מי שאינו ראוי לעסוק בסודות התורה, יקבע לימודו בזוהר הקדוש, וכמו שכתב בעל התיבות בצוואתו שבכל שבת יקבעו שיעור זוה"ק, וכבר אמר החפץ חיים שירוב כמדרש" (הצדיק ר"ש עמ' לו), וכן אמר החזון איש שאין לך מאמרי חז"ל שמלבישים כל כך כמו מאמרי זוה"ק, ואין לך ספר מוסר טוב כמו זוה"ק (מעשה איש ח"ג צה; ח"ו טז).

ב] וביום של ל"ג בעומר, יקיים האדם דברי הרמ"א להרבות שמחה קצת, ורצון רשב"י שישמחו ביום הזה (החיד"א מורה באצבע רכג).

וכשם שבכל יום טוב עיקר שמחת האכילה ביום (פסחים קה,א), כך ראוי להרבות אכילה ביום השייך לקבלת התורה, כמו שאמרו (פסחים סח,ב) "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", ופירש רש"י: "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנח ומקובל יום זה לישראל, שניתנה בו תורה" [וזה גם טעם לכך שימי הפורים ניתקנו למאכל ומשתה, שגם בהם היתה קבלת התורה].

וכן יקפיד למנוע מעצמו צער במעשה ומחשבה, ורשב"י הקפיד על רבי אברהם הלוי שאמר 'נחם' ביום זה, והתגלה לארז"ל ואמר לו: "למה אומר נחם ביום שמחתנו, ולכן יהיה בנחם בקרוב", ובתוך חודש מת בנו וקיבל עליו תנחומים (שעה"כ ספיה"ע הובא במג"א קלא"י).

ונסיים בדברי היערות דבש (ח"ב יא) שכתב: "ראוי לכל איש הירא וחרד, לשום אל לבו יום ההוא לשוב בתשובה, כי זכות רשב"י מסייעת להבא לטהר, ולא לבלות הזמן בהבלי העולם, אשר הוא לצדיק לצער".

1. מעובד מתוך כתביו

רוממות דמצוות

עובדות ומעשים

משולחן המערכת

תורה מפי בנו הגאון גבהה בלבו. מה עשה? הוא החליף את בגדיו לבל יכירוהו. נכנס לחדר והתישב בתוך הקהל כשפניו אל הקיר לבל יבחין בו הגאון. אך גם זה לא הועיל. הגר"א חש מבעד לתחפושת ומיד נעמד מלא קומתו, למען כבוד אבא.

רבי חיים יעקב הלפרין זצ"ל היה תר כל ימיו אחר מצוות אבודות, וביחוד מצות כיבוד אב, אותה לא זכה לקיים לאחר שהתייתם מאביו בעודו ילד כבן שש. פעם פגש אדם אחד שהתאונן לפניו על מצבו הרעוע, ועל הוריו שעלו זה עתה מרוסיה ואין בידו לפרנסם. ביקש ממנו

רבי יעקב לערוך חשבון כמה עולה כלכלת הוריו לחדש, והביע הסכמה לשלם לו מדי חודש את הסכום, ובלבד שיהיה שותף בשכר המצוה של כיבוד אב. הלך האיש לשאול בעצת מרנא החזון איש זצ"ל, והוא אמר לו: "מה לא עושים בשביל הורים? כדאי לך אפילו להפסיד את כל שכר המצוה, ובלבד שתוכל לכבדם..."

בספר "רבי שמואל" בשפת האנגלית על רבינו הגדול מרן הדרכי שמואל זצ"ל מתואר כך: לרבי שמואל היתה יראת כבוד מושלמת לאביו פוסק הדור מרן הגרש"ז איעבראך זצ"ל, והיה מוכן להיענות בכל עת לכל בקשה או צורך. הגאון רבי אברהם שרמן שליט"א מספר על תחושת הביטול של רבי שמואל בפני רבי שלמה זלמן, "כמו התחושה של ילד בפני אדם מבוגר".

לא תלך רכיל בעמך לא תעמוד על דם רעך" (יט, טז)

הולך רכיל מגלה סוד

איננו בגמ' (סנהדרין דף לא, א) תנו רבנן מניין לכשיצא לא יאמר הריני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי תלמוד לומר לא תלך רכיל בעמך ואומר הולך רכיל מגלה סוד.

וכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג אות רכה): מגלה הסוד אך יצא מדרך הצניעות והנה הוא מעביר על דעת בעל הסוד, ואמר שלמה ע"ה גולה סוד הולך רכיל, רצונו לומר, אם תראה איש שאינו מושל ברוחו לשמור לשונו מגלי הסוד, אף על פי שאין במחשבו הסוד ההוא ענין רכילות בין אדם לחבירו, תביא המדה הזאת להיות הולך רכיל שהוא מארבע כתות הרעות, אחרי אשר אין שפתו ברשותו לשמור.

והגר"א פירש (משלי יא, יג) "הולך רכיל מגלה סוד", כלומר המגלה סוד הוא דומה להולך רכיל ועונשם שווה.

וכתב החפץ חיים (רכילות כלל ח אות ה): חייב אדם להסתיר הסוד אשר יגלה לו חבירו דרך סתר, אף על פי שאין בגילוי הסוד ההוא ענין רכילות, כי יש בגילוי הסוד נזק לבעליו וסיבה להפר מחשבתו, גם בזה הוא יוצא מדרך הצניעות והוא מעביר על דעת בעל הסוד. ובבאר מים חיים (כלל ח סק"ז) כתב: ודבר זה הוא חמור הרבה יותר מסתם אבק לשה"ר ורכילות, כן מוכח ברבינו יונה שם.

ויש לדון האם יש היתר לגלות סוד לתועלת, ובאשרי האיש (א"ח ח"א עמוד קצ) הובא מרבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל: אדם שאמר לחבית דבר והזהירו שלא לגלות אסור לחבר לספר אפי' אם תהיה בכך תועלת לאותו אדם.

והרה"ג ריג"מ לוי שליט"א אמר לי, הדין מעשה שחברו גילה בפניו שהוא לוקה במחלת הגניבה, והלך לשאול את רבינו מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זצ"ל, האם מותר לו לגלות לרבינו את שם הבחור, דמפורסם ש"א שרופא יהודי על מחלתו של החולה אסור לו לספר גם לתועלת? ורבינו השיב שיש לו להגיד את שמו של הבחור, והבחור יכול לחשוב שיש לו רוח"ק וגילה את זה לבד... ושונה רופא שאין אפשרות לידע את המחלה המסוימת ללא הרופא. וכן בהרופא יש לדון בזה מצד שבועת הרופאים.

ועוד הוסיף רבינו זצ"ל, בענין 'מחלת הגניבה', דאי אפשר להגיד את זה 'מחלה', דעל כל יצר הרע אפשר להגיד שזה מחלה, ועוד דיש להגיד לבחור, שהפתרון למחלת הגניבה הוא ההתבוננות החד פעמית, דכל עמידה בנסיון מחלישה את כח התאווה לעבירה.

1. כתב התרומת הכרי (הסכמה להקדמה: ח"א) דרך כל משכיל יתאווה להודיע לזולתו מכל מה שיש לו וישכיל מעולם ביתו. והרב מוה"ר מוסקאטו ז"ל כתב שאם היה אפשר לאדם לעלות השמימה לראות בצבאות מעלה סדרם וישראל, לא היה מתענה בהשגתו עד שבו הגה לספר לחבירו את המראה הגדול ההוא, ולמה יתן אותו למשכיל צריר רב הנפסים הקרים ההם עם פלגא פלגא נעשו בשמחתם הכי נבדחת.

2. ובחלקת בנימין על החפץ חיים (עמוד קמ) כתב: דגם גילוי סוד הוא בכלל אסור לשה"ר וכמש"כ הרמב"ם (פ"ח ה"א), ואסור לו הותר לתועלת.

3. יענין שאלת חלקת עיקב (ח"א סין קלו) שכתב: רופא חרדי שאינו שאלה מענינת, בחור אחד כבן עשרים שנה יש לו רח"ל סרטן, ולהחליה עצמו וגם להשפחתו לא נודע כלל מזה, וכמוכן שזה מחוקי הרופאים שלא לאמר זאת להקורבים וגם לא להחליה בבדי שלא יכבד עליו החוליה כשיתודע זאת לחוליה, והוא תמאס לנערה בתולה ורואה לינשא עמה, והשאלה אם מחויב לאמר זאת להכלה, כי לפי דעת הרופאים לא יחיה יתר משנה או שנים, וכמוכן שאם הכלה תדע זאת לא תנשא עמו, או שב ואל תעשה עדיף דכל זמן שלא נשאל על זה לא היה בכלל יעצור רע, ואינו מחויב לחזור עלי' בבדי ליעצה. ולאחר העיון קצת בזה,

נלפע"ד שמחויב הרופא לומר זאת להכלה.

ובתשובות והנהגות (ח"א סימן תתע"ט) כתב: רופא שנשאל יכול להשיב אני בתור רופא חייב לשמור סודות ואסור לי לגלות מצב בריאותי חלולים שעל דעת כן גילו לי ושימרו לי ודי בזה. וענין עוד בספר פאר הדור (ח"ד עמוד צ) על מרן החו"א שכתב: שיהא אדם נכנס אליו הנגרש ור"ר זצ"ל ראב"ד ברא"ה, שהיו אצלו בב"ד זוג שהתגרשו, כי הבעל הוא עקב, ולאחר מכן הגיעו לברר אצלו על הבעל, ושאל הוא מותר לו לספר. והשיב לו החו"א שיכול לומר, שסיבת הגט א"א לגלות, אכן אילו היו מציעים שידור דומה לאחת מבנות משפחתי, בודאי לא הייתי חומץ בהצעה.

4. כתב החינוך (מצוה שפ"ו) אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ה) עברה גוררת עברה ומצוה גוררת מצוה, שאם חשית דעתך למלאות תאונתו הרעה פעם אחת מחשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גבור בארץ לכבוש יצור ולעצום עיניו מראות ברע פעם אחת יקל בעיניו לעשות כן כמה פעמים. והנה"ך כתב בקריית דעינותא (ח"א עמוד כה): ויצור ידוע שכלל פעם שבעה בנסיון, מיקל על ידי זה את הנסיון על להבא, כי כשתעלה על מידה זו כשתעלה שבע, כמו שאמרנו חז"ל בסנהדרין (ק"א), ובהמשך הזמן כמעט שלא ירגיש שום נסיון מכל זה, והוא בדוק ומנוסה.

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זיע"א

"קדשים תהיו!"

הנה במצוות "קדשים תהיו" (יט, ב) פירש רש"י 'היו פרושים מן העריות ומן העבירה'. והרמב"ם פירש שזהו ציווי שיקדש האדם עצמו במותר לו. וזה ודאי שאלו ואלו מודים, כי התורה דורשת מן האדם שיהא מרום מדרגה שנמצא בה עכשיו, ולא יאשר בה אלא יעלה מעלה מעלה, ולזה רש"י פירש שלכל הפחות יהיה מופרש מן העריות, ואילו הרמב"ם בחר את המדרגה הגבוהה של קדש עצמך במותר לך, שלא די בזה שהוא מותר, אלא אף בזה יקדש את עצמו. ומ"מ מבואר בדברי הרמב"ם ד"קדשים תהיו" היינו פרישות, שלא יהא נבל ברשות התורה, ושיקדש עצמו אף במותר לו. ועל זה ציוותה תורה קדשים תהיו, וכפי שהביא מתוך"כ (שמיני פ"ב, ג) 'והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים'.

ולכאורה ייפלא, כיצד זה שהתורה דורשת מהאדם להיות בדרגת קדוש, הלא הקדושה דרגה גבוהה היא מאוד, כפי שנאמר (תהלים טז, ג) "לקדושים אֶשְׁרַךְ בְּאֶרֶץ הַמִּזְבֵּחַ", והנביא אומר (ישעיה ד, ג) "וְהָיָה הַנֶּשְׁפָּר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ". ובגמ' מצינו (פסחים ק"א, ע"ז נ"א) 'בְּנֵי שֶׁל קְדוּשִׁים', ומבואר שכל זה הוא דרגה ליחידים, והיא בגדר 'מתנה'... כי האדם כמעט ואינו יכול להגיע לזה מעצמו, וגם בדורות הקודמים יחידים ממש זכו להקרא 'קדוש', ואין זה נחלת הכלל, וכאן התורה דורשת מכל איש ישראל להיות בדרגה כזו של 'קדושים', והקב"ה מצווה את כל אשר בשם ישראל יכונה - "קדשים תהיו", והוא פלא.

והנה בברייתא דרבי פנחס בן יאיר מצינו שחסידות היא דרגה גבוהה ביותר, וכפי שנתבאר בארוכה בספר מסילת ישרים. ומעלת הקדושה היא המעלה שנמצאת בסוף המדרגות, למעלה ממש. והגע בעצמך, אדם ששורף צפרניו נזקק חסיד, וכי די בכך ששורף את צפרניו. והלא ודאי שאינו כן, אם נוהג באזהרה מנהג חסידות ודאי לא ייקרא בכך חסיד, אלא ודאי וזהו דרגה שראויה להיות נוהגת בחסיד. וכל שכן שהוא הדבר בקדושה, ודאי הקדושה היא דרגה גבוהה עד מאוד, אבל כל אחד צריך שתהיה לו איזו שייכות למדרגה זו, וציווי התורה נאמר כלפי כל אחד ואחד, שצריך לפרוש עצמו מן המותרות, כפי דרגתו שלו וכפי יכולתו, אלא שישנם יחידים שאכן השיגו מעלות גבוהות ביותר בזה, עליהם נאמר "קדוש יאָמֵר לוֹ", שהשיגו את הקדושה והפרישות בהשגה הגבוהה ביותר. אבל התביעה הפשוטה מופנית כלפי כל אחד ואחד, ואי אפשר ליפטר מזה, כל אחד מצווה לפרוש ממותרות, ולקדש עצמו אף בדברים המותרים.

וזה מה שמצינו בגמ' ובפוסקים הלשון 'ישראל קדושים הם', דהנה לגבי דברים שאין בהם חשש ויהרא, מכיוון שישראל קדושים הם כבר קיבלו עליהם חובה, וממילא זה שייך לכלל ישראל.

ובאמת ענין זה קשה בעוד מצוות, כמו באהבה ד', 'וְהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶכָיו', 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ', שלכאורה כיצד ניתן לצוות אף אדם פשוט שיכניס בליבו אהבה. ובאמת הרי כל אחד חייב בזה, ואין שום פטור מזה, ועיקר הציווי שנצטוונו במצוות אלו, הרי הוא לכל אחד ואחד ממלך ישראל, בכל מצב שהוא.

אלא ודאי שהם מצוות מיוחדות ממש, ויש בהם דרגות, ושלימות למעלה משלימות. וכל אחד יש לו בזה לפי מצבו ולפי מצב הדורות. וענין הציווי בזה הוא לא להיות מופקעים מ'קדושה', מאהבת ד', ומ'וְהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶכָיו'! וכל אחד לפי מדרגתו צריך להשתדל ולהתאמץ בזה, ואף שהוא רק מתחיל, מ"מ הוא כבר שייך בזה. אך זה ודאי שמבואר ביותר, שמי שח"ו מחליט שהוא איננו שייך לקדושה וכדומה, הרי שהוא מומר לדבר אחד מן התורה ח"ו... וזהו ענין הציווי ב"קדשים תהיו" - ח"ו לא להיות 'מופקעים' מכך...

רש"י חסיד עדיף מצדיק, כשקוברן איכא למישש הדרי ומגלו ע"כ. ובתוס' מבאיר מהטורח שפירש שרופא צפון מדיקה לאדם, ולכן הוא נקרא חסיד, שמחייב לשורפן אף על גב דמדיק לו.

1. מאמר לפרשת אחרי מות מופיע בגליון נפרד המצורף לגליון זה.
2. עיין בגמ' נדה (דף י"א, ג') דברים נאמרו בצפרנים, שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע, וכתב

רוממות דמצוות

עובדות
ומעשים

הבשך מעמוד 2

תלמידו רבי אביעד יהושע סגרה זליט"א, שהיה עד לדברים, זכור את הפחד שאחז ברבי שמואל מהחשש שהוכיח את תלמידו בנוכחותו של אביו.

תלמיד דכמים רבים היו שולחים את החידושים שלהם לקובץ 'מוריה', אבל רבי שמואל נמנע מלעשות זאת בימי חייו של אביו. הוא חשש שפרסום חידושיו במקום שהופיעו לפעמים חידושיו של אביו עלול לרמוז לכך שהם שווים בעשיבותם.

רבי שמואל לקח גם את דברי החולין של אביו כהוראה ברורה, וכך סיפר רב שמואל לתלמידו רבי מרדכי יפה שליט"א שהמילים האחרונות שאמר לו אביו כאשר נפטר ממנו, כשביקר אותו ביום ששי האחרון שלפני פטירתו, היו: "תחזור ללמוד ותשמור על הבריאות". והוסיף רבי שמואל ואמר: תחילה חשבתי שהקושי הגדול הוא ללמוד בהתמדה, ולאחר מכן ראיתי שלשמור על הבריאות גם קשה לא פחות...

על מצות כיבוד אב אצל רבינו מרן ראש הישיבה הגר"א הכהן דויטש זצ"ל בהיותו "איש", שח מחותנו הגאון רבי אליהו קנר שליט"א: הענין של כיבוד הורים היו אצלו

בדרגה גבוהה שאין כמותה. זכור לכל המעבר הפתאומי לדירה ברחוב הרב וסרמן, כיוון שאמו ע"ה היתה זקוקה לעזרה צמודה. היו אמנם בנות ונכדות מסביב, אבל דוקא בנה רבי אשר הוא יצא עימה בכל יום לטיול בשמש, כי האמא אוהבת שמש, וזה בריא לה... למי שהכיר את התמונה: רבי אשר עומד ליד אמו בכסא גלגלי, תחת השמש הקופחת, בבני ברק הלוהטת. כולו נוטף זעה ומפספט עם אמו על דא ועל הא, מספר סיפורים שמנעמים לה. כך מאז שעבר לגור ברחוב הרב וסרמן, ועד לפטירת אביו רבי בנימין זאב דויטש זצ"ל, ילדיו לא זוכרים את אביהם יושב בראש השולחן. תמיד ישב בצד, ואביו ניהל את שולחנות השבת והחג. רבינו רבי אשר שהיה שופע כמעין המתגבר אמר את דברו רק כשביא אל אותו...

מסופר שפעם בא אדם אל מרנא הגאון רבי חיים מבריקס זצ"ל ושאל שאלה: אביו גר בעיר רחוקה, ושלה לו אביו מכתב שיעבור לבקר, אלא שכסף עבור הנסיעה הוא לא שלח, ועל כן הוא לא לשאול האם הוא צריך להוציא כסף, ואי כיון שנפסק בהלכה שלא צריך להוציא הוצאות מרובות על כן לא יסע לבקר את אביו... השיב לו רבי חיים: אמנם להלכה נפסק שלא מחויב להוציא כסף להוצאות מרובות עבור כיבוד אביו, אשר על כן מצווה הוא ללכת אליו "ברגל"...

הוא עמד בראשה של ישיבה חשובה, הוא היה דמות מרכזית בעולם התורה ומנהיג רוחני לאלפים - אבל הוא לא דיבר בנוכחותו של אביו אלא אם כן התבקש.

רבי ירחמיאל פריד שליט"א שהיה ביחסים קרובים הן עם רבי שלמה זלמן והן עם בנו רבי שמואל, סיפר: "הכבוד שרחש רבי שמואל לאביו היה לא יאומן. רבי שלמה זלמן היה מתפלל שחיותי ב'מעלות התורה', ולפעמים הייתי בא לדבר אתו אחרי התפילה. לאחר תפלת שחרית מסר רבי שמואל שיעור במשניות לקבוצה קטנה של בחורים, אך ברגע שראה את רבי שלמה זלמן יוצא, היה מפסיק את השיעור וקם מלאו מחבתו בצאתו מבית המדרש, כשעל פניו יראת כבוד שלא תיאמן. היה זה מחזה שכדאי היה לראות..."

אברך בכולל 'מעלות התורה' אחר פעם תפילת שחרית, וזכה בסיומה לדברי מוסר מרבי שמואל. כשהאברך החל לצאת, רבי שלמה זלמן שהתפלל שחרית בישיבה עצר אותו ושאל מה רצה ממנו ראש הישיבה. - רבי שמואל הבחין בחילופי הדברים, ולאחר שאביו מבית המדרש מיהר לא האברך. - כשדיברתי אתך, האם אבי שמע את הדברים? - "האבא של הראש ישיבה לא שמע, הוא רק שאל אותי מה הראש ישיבה אמר לי", ענה האברך.

הצפייה והתשובה לתפילות השבת

הלואי והיה ביד מאן דהוא את היכולת להעלות על הכתב, מילים שהיו בהם תיאור נכון, לערגה ולצימאון שראינו אצל רבינו בהם הישיבה הגריש' זצ"ל לזכות להתקדש בקדושת השבת, ולתפילות מרוממות בשבת קודש קדישים.

גם בשבת ימי המעשה, בכל עת שהיה חזון על דברי חז"ל ושור מדרבי רבותינו זיע"א מענייני השבת ממעלתה והוד קדושתה, היו פניו מאירים באור יקרות כשהוא מפליא ומפליג בדברים, ומלמד מעט השגות עד היכן הדברים מגיעים... [הרשב"א כותב בתשובה (ח"א סימן צד) שלמנוצח השבת יש סוד נשגב מאד מלבד הטעם הנגלה בתורה, וגם לטעמים הנגלים בתורה יכלה הזמן ולא יספיקו כל החכמים למצוא אפילו כנקודה אחת כנגד הלגלג העליון... ולבעלי סודות התורה ישנם טעמים נכבדים מאד. אף כי בעון הדור נסתתמו מעיניהם חכמה אחר שגרם החטא וחבר בית קדשנו ותפארתנו שמשם היה משך הניבואה והחכמה נמשך לחכמים ולנביאים] כי שבת "יומא דנשמתא" היא יסוד ושורש עיקרי בקיום תכליתנו הנעלה בזה העולם, אוצר גדול שהעניק לנו השי"ת מבית גניזו לעבודתו 'מעל החשבון הקצוב', לעלות ולהתעלות לקיים את תפקידנו בשלימות ובשמחה, כדי לזכות להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו לנצח נצחים.

ועל אחת כמה וכמה - ביום השבת, אשרי עין ראתה פניו בזהקים בקדושת השבת, וסוחף את הסובבים אותו... אשרי מי שזכה להביט בפניו במלואו ודבקותו בתורה, ובפרט תואר זיו פניו בעסקי תורת הנסתר בדבקות גוראה בספרא דצניעותא עם ביאור אדונו הגר"א, כמה שעות אחר תפילת מעריב קודם סעודת השבת...

עבודת התפילה בכל ימות השבוע של רבינו ראש הישיבה, וביתר תפילות השבת והמועדים, היו דוגמה עברונה לקיום דברי השולחן ערוך (סימן צח): וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים לתפילות הגשמיים ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הניבואה... ומגיעים לכך כשתפילים כהדרת השי"ע שם: המתפלל צריך שיכוין לבבו... ויחשוב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לביטוי שבשמים... ויחשוב כאלו שכונה כנגדו... וכאלו היה מדבר לפני מ"ה הקב"ה.

שובה לב ומרומם מאוד, היה לראותו ניגש לעמוד בתפילה לפני ה' - פנים בפנים עם הבורא, מידי שבת בשבתו, במעריב, במסות, ובמנחה בשבת. ראו את גבורת הגוף והנפש גם בזמנים של חולשה, גבורה שמקורה בכוחות רוחניים ודבקות עילאית, שמי שלא ראה לא אדע האם יש אפשרות שיהיו זאת. [ובעת צרון שמעתי מפיו, שכל כך כלל זוכה בשבת אין תפילת שחרית ראוייה כרצונו או לתפילת מוסף, ובשבת שזוכה לשחרית ומוסף כראוי, אין שמחה כשמתחילת, מיוחד היה לראות את השתוקקותו העצומה לתפילה ואת השמחה הגדולה ששרתה עליו כשזכה לתפילה טובה].

רבינו שאלני פעם: "הרבה מאוד אני מדבר מענייני השבת הקדושה, ומסופק אני האם יש תועלת..." והשבה את אשר על לבי, כי מעיני בדות גמורה, שכל מי שדרכו גליון על סף הישיבה הקדושה נהייתה אצלו ה"שבת קודש" מרוממת ונעלה הרבה יותר... ונראה היה שהנחתי מעט את דעתי - זיע"א.

אין ביד לטאר את הערגה והצפייה שלו לשבת ואת ההשתוקקות לזכות למעלת הנשגבה. מידי יום שיש, זכיתי לפני שנפרדתי ממנו, שהתחיל את ברכתו במילים הללו: "שתזכה לטעום את טעם השבת..." ופעמים הוסיף 'וגם אוהיה גדולה בחרתי...' וכשהשבת לברכתו 'וכן למר', היה משיב בכונה ובערגה: "הלואי אמן", "הלואי אמן". רבנו הרבה לדבר עמו מליבו הזך והטהור דברי כיבושין, באהבה מגולה ותוכחה מסותרת, והפציר בנו שניכין את עצמנו לשבת כראוי, להשתייך למתנה הנשגבה שקיבלנו,

אשר עליה נאמר 'וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים'. ובמטבע תפילה טבעו חכמים 'חמדת ימים אותו קראת' תכלית מעשה שמים וארץ 'ובשיעורי רצית בו וקדשתו', 'מקדשת השבת ומברך שביעי' 'ומניח בקדושה לעם מדשני עונג'.

קבלת מתנה טובה כראוי

מי שזוכה אותנו לא נותן לנו לשגות באשליה שקר, אלא מוכיח אותנו, ומזכיר לנו 'בואו ונחשוב חשבוננו של עולם' הרי כל אחד מאתנו חפץ בחיים האמתיים, ובשבת אפשר להשיג השגות מרוממות ונישואות, ומי פתי ושוטה המאבד מה שנותנים לו, ולא יהיה הבדל חז"ל בין שבת לחול, רק בריבוי אכילה שתיה ושנה, והחלפת בגדי חול? אתמהא. כל ישראל מזמרים בכניסת השבת יר' לך שבת בעסק הבכא... אנו תובעים מעצמנו לצאת מעמק הבכא, להפסיק להיות שקועים בעפר הגשמיים ובחטאים ולהפסיק את קרבת ה', אין מקומו בגלות. 'עורי עורי שיר דברי' - עלינו לאחוז בכל הכח בקדושת השבת ולהתעלות איתה ולהכין את עצמנו לקרבת ה' להשגות גדולות ולרכוש ציו נצח.

אפשר היה לחוש את ההכנה של רבינו ראש הישיבה לשבת כבר בערש, כאשר למד שמ"ת משישי עד לסיום הפרשה וההפסדה [לאחר תפילת שחרית כמנהג רבנו הגר"א זיע"א]. ולאחר שיצא מבית הטבילה והמשיך לתפילת 'מנחה של ערב שבת', והיה זה פעמים רבות בשער השמים ליד שריד בית מקדשנו, שביב"א, או בישיבה הקדושה. והיה מעורר שבתפילה זו מתנוצץ ומעורב בה מקדושת השבת, כמו שכתבו הדקדומים שתפילת מנחה של ערב שבת ממשכה לעולמות מאור קדושת השבת, ומתחילה את עליית העולמות להתחבר ולהתכלל עם העולמות הגבוהים של שבת קודש. והתפלל בהשתפכות בדמעות ובדבקות נעלה לאביו שבשמים, שהשפיעה הרבה על מי שזכה לראותה.

[אממ"ר זצ"ל התפעל מהנהגה מופלאה של הזירות מרוממת של מרן החזו"א, שהיה רגיל להתפלל מנחה גדולה בע"ש ואח"כ ללכת למקוה, פעם אחת היה חסר למנין, ואחד מהציבור יצא לחפש אנשים, אמר לו החזו"א, אם אתה רואה יהודי חסיד אל תבקש אותו להצטרף, מפני שהם רגילים לצרף את המנחה של ערב שבת לקבלת שבת עד תוספת עניינים ופסוקים באופן מרומם וכו' אל תפסיד לו את זה].

וכשהגיע השבת הקדושה שכ"כ השתוקק לקראתה, מעין עולם הבא ישא דנשמתא, אמת מה נהדר היה מראו וזיו פניו, ראה ואהבה כלולות זה בזה. [ודבר פעמים רבות על הבושה שמרגיש בכניסת השבת, מפני שהקב"ה נתן לנו מתנה טובה כל כך, ותבע עצמו האם התכוון כראוי לקבל פני השבת הקדושה. והיה חזון על כך שכבר כתבו הדקדומים ששבת הם אותיות 'תשכ' וכן אותיות 'בשח'].

תוספת קצבה רוחנית בשבת

התעוררות מרובה ומיוחדת שאב רבינו ראש הישיבה מביאורו של אדונו הגר"א על דברי הגמ' במסכת ביצה (טז), 'כל מוזנותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת יום חול המועד, תורה, שאם פחת פחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו'. והיה רגיל להביאו פעמים רבות - שיעקר כוונתם על מוזנות הנשמה, שאם הוסיף מוסיפין לו ואם גרע גורעים לו. אף שדברי הגמרא הם כפשוטם על מוזנות הגשמיים שהוצאת שבת יום טוב הם מחוץ לחשבון, עיקר כוונת חז"ל היא על מוזנות הנשמה, שבשבת יש ביד האדם לזכות להשגות נוספות יותר ממה שנוצב לו בראש השנה. [תיקוני זוהר תקונת תשרי דף לח, א' וז"ל בתיקון יט: ר"ל שבשבת ניתוסף השגה באדם, כידוע ור"ל מ"ש כל מוזנותיו של אדם כו' שהמוסיף כו' והגורע כו' קאי הכל על מוזנות הנשמה כמש"ו, וג"כ כפשוטו כמש"ו]

ואם הוא עשיר כו'.

בראש השנה אדם גידון כמה שפע והשגות רוחניות וסייעתא דשמיא יזכה בו לשנה הבאה על פי הנהגתו בשנה הקודמת, אולם שבת קודש שהיא יומו של הקב"ה אפשר להשיג מקדושתה ומתפילותיה הפועלות בעולמות העליונים, השגות רוחניות גבוהות גם מה שלא נקצב בראש השנה. מאוד מאוד כדאי לנצל את האפשרות המיוחדת שיש בשבת קודש לזכות לשפע רוחני שאין אפשרות לזכות בו בימות החול.

מעלת תפילת שבת כתפילת עשי"ת

גדולה מעלת התפילה בעשרת ימי תשובה ואפילו תפילת יחיד, ועליה נאמר 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', ובתיקוני זוהר (תיקון כא) איתא שתפילת שבת יש לה את מעלת תפילת עשרת ימי תשובה. בזכות הנשמה היתרה שבורא עולם מעניק לנו בשבת, התפילה שלנו פועלת באותם עולמות גבוהים שהשגת אין לו רשות לקטרג בהם, [באותם עולמות שפגם העוונות מגיע אליהם, יש בהם שליטה גם למידת הדין, ולכן כל שפע שמוספע בהם מידת הדין משתתפת בדין מי הוא הראוי לזכות בשפע המושפע בהם, ומכיון שחטא אדם הראשון היה עוד קודם השבת, חטאו לא פגם בשבת, ומשום כך העולמות שהנשמה מגיעה אליהם בשבת לא נפגמו מהחטא, והם מלאים רחמי ה' המרובים]. ומשום כך כל תפילה שנגעה לשם אינה חוזרת ריקם כמו תפילות עשרת ימי תשובה.

העולם בנוי מנותן ומקבל, ובשבת המקבלים מתעלים אל הנותן ומתחברים אליו התחברות גמורה, והשפע יורד ישר ממקור הברכה - מהקב"ה, ומשום כך אנו מקבלים שפע עליון מאד, מה שאין כך בימי החול. כדאיתא בתיקוני זוהר (מהב) ביומין דחול איתיה לה מזונא על ידי שליח, אבל בשבת ויומין טבין איתיה לה מזונא על ידי דקדושה בריך הוא, ווי לאתתא דאתפרנסת על ידי שליחא.

שבת - יומו של הקב"ה

איתא במדרש עה"פ (תהילים קט"ז), 'ימים יוצרו ולו אחד בהם' כיצד, ראה הקדוש ברוך הוא 'ימים' וברר לו אחד מהם, איזה הוא א"ר לוי זה יום שבת.

שבת היא יומו של הקב"ה, שהינה כדי לקדש את הבריאה ולהביא את העולם לתכליתו, ולא הורידה הבורא לעולם, אלא השאירה גנוזה בבית גניזו כדי שחטאי האדם לא יפגמו אותה, [ובאדרת אליהו כותב שמי שטרח בערב שבת יכול לזכות להשיג גם מהאור הגנוז שיש בשבת עליונה זו] והקב"ה נותן אותה במתנה לישראל, "ואו כי ה' נתן לכם השבת" (שמות טז, כט). ומפני שכלל ישראל קיבלו את השבת העליונה שנשארה בקדושתה השלימה, יש אפשרות לזכות בה למעלות עליונות בנוסף לקצבה הכללית של כל השנה כולה.

שבת - מקור הברכה

מהר"י גיקטיליה זיע"א בספרו שרי אורה כותב שהשבת היא מקור כל הברכות וממנה נמשכת הקדושה לעולם, והאדם השומר שבת כהלכה, נעשה ככיסא למרכבה לשם יתברך. וינה ביום השביעי (שמות כ"א), הוא בעצמו נח - וכאילו ה' יתברך נח עליו ושוכן עליו כמלך על כסאו, וכאילו מקיים את התורה כולה.

ובזכות ברכת המזון בשבת מתברכים כל ששת ימי המעשה. כותב על כך הרמ"ע מפאנו בספר עשרה מאמרות (מאמר חקור דין חלק א פרק כא): ויש בזה סוד גדול במצות עונג שבת, שהיא לעד הנשמה יתירה שתעשה בעצמה מצוה רבה לכבוד שכינה בתחתונים, דהיינו לברך ברכת המזון מצוה שאינה נוהגת בעליונים כלל. והעולם בכללו מתברך בזכותה כל ימי המעשה, [ובפרוש ויואל משה שם במכר שבגלל הנשמה היתרה ברכת המזון בשבת פועלת בעולמות גבוהים שאינה משגת אותם בימות החול]. והוא טעם אכילת לחם הפנים לכהנים בשבת והוא תופס לילו עמו כדין אכילת קדשים.

דבר העיון

המשך מעמוד 1

ושורש הצדק נמצא בו, ואם יתכן שיש בידו עבירות נסתרים אבל מאוהבי הצדק הוא. אבל המשבח מעשים מגוונים א מהלל רשעים הוא הרשע הגמור. אם אנו באים להעמיד אדם במבחן, אמת המידה היא, לאן מופנית הערכה - מי שאנו רואים אותו מבטל התבטלותו והערכה לסוגי עסקנים שונים, או לאנשים שאינם שומרי תומצ' ולעומת זאת, בעת שנפגש עם תלמיד חכם, אינו יוצא מגדרו בלשון המעטה, כדי לכבדו כדת וכיאות. הדבר אינו מלמד רק על חסרון בכבוד ת"ח, אלא גם ובעיקר על פגם מוחותי באישיותו של האדם. לעומתו, אדם שהוא עצמו אינו תלמיד חכם, ואולי אף רחוק

חינוכו, ובאותו נפש משתדל לעקור מלבו רגש הכבוד לחכמים כאשר מוצא בזה סתירה לכבוד עצמו, וברר גאותו הנחיל במחשבתו את כל הכבוד לנפש, בהיותו בעל שכלון, בהיותו מוכה הרבים, בהיותו ברור המדות, והלא זה כל האדם, וזה חובתו בעולמו, ומה יתרון לבעל החכמה בהיותו דאביי ורבא, הנה זה חוטא בכפלים, ומוכה בכפלים.

כך גם העידו על מרן ה"חזון איש" עצמו, שראוהו מהדר וקם בפני אברך פחות מגיל שלושים, שלא הכירו כלל, רק היה נראה בעיניו כבן תורה!

יוד הדברים נמצא בדברי רבינו יונה, על הכתוב במשלי (כזכא) אומר: 'מפרץ לפקף וכו' לזהב ואיש לפי מהללו'. וביאר רבינו יונה (שערי תשובה ג, קמ"ח): כי האדם נבחן לפי איך שהוא מהלל אחרים, שאם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, תדע ובחנת, כי איש טוב הוא

מכך, אולם הוא נוהג כבוד והערכה כלפי תלמידי חכמים, הרבה מעבר למה שהוא נוהג בריקים מתורה, קל וחומר ברשעים, עליו קובע רבנו יונה כי "איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא בו".

ולכשתימצא לומר, זהו מה שלימד רבי עקיבא, כשהעיד כי בתקופת היותו עם הארץ היה אומר 'מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכני כחמור'. לאמור: זהו מהותו של עם הארץ.

הבה נצלל את הימים אשר נשאר לנו לתיקון ענין זה של כבוד החכמים וכבוד התורה, לאמץ בנפשותינו כי הערכתנו מופנית רק לשבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, כי לשם שאיפתנו ומגמתנו כל הימים.

בברכת השבת אשר "פֶּלַח בְּרַקָּא דְלְעִילָא וְתַתָּא בְיוֹמָא שְבִיעָאָה תְלִין" העורך

רוממות

פרשת אחרי מות קדושים תשפ"ה

גלילון 463 שנה י'

גלילון שבועי לבני התורה

ביאור עניני
הפרשה

רוממות הפרשה

הרב יוסף ברקמן

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זיע"א

טבילות, אבל כאשר אהרן הכהן ירצה לבוא לאהל מועד בסדר העבודה הזה בכל עת לא נאמר בו הלכה זו, לכן זה נאמר על הסדר. ולכן באמת בסוף הפרשה אהרן עשה את זה מיד, בדברך כלל "ויעש" נאמר כאשר נעשה מיד סמוך לציווי, ופרשה זו נאמרה לאחר הקמת המשכן שהיה בניסן, שרק בכהן גדול נאמר שיכול ליכנס רק ביום הכפורים, אבל אהרן יכול היה ליכנס מיד.

כניסה לקודש תלוי בדרגת האדם

ומבואר בדברי הגר"א חידוש, שבכל התורה לא מצינו חילוקים בדרגות בין בני אדם, וכשהתורה ציונה לכוון גדול להיכנס לקודש הקדשים זה אפילו לפשוט שבפשוטים, וכמו שהיה בבית שני שרוב הכהנים הגדולים לא הוציאו שנתם כי לא היו ראויים, אבל למעשה כניסתם לקודש הקדשים היתה על פי דין.

וכפי שרואים בגמרא (יומא ע"ב) במעשה דכהן גדול דהוה אזלי כולי עלמא בתריה כיון דחזינהו לשמעיה ואבטליון שבקוהו לכהן גדול, ואזלי בתר שמעיה ואבטליון, לסוף אמר להו ייתון בני עממין לשלם, אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עבד עובדא דאהרן, ואף על פי כן ודאי שאותו כהן נכנס על פי דין, ולהם היה אסור להיכנס, שכך הם כל דיני התורה שלא נאמרו לפי דרגות בני אדם.

ואילו כאן אנו למדים שהכל הוא לפי הדרגה של האדם. לפי שכל העולם הוא מלשון 'העלם' ואפילו העולם הגבוה ביותר הוא העלם כלפי עצמותו ית'. והנה בבית המקדש ובפרט בקודש הקדשים זה מקום שהוא פחות במצב הסתר של העולם הזה, משום שהוא יותר שייך לקב"ה.

דרגת משה ואהרן

ומשה איש האלוקים "בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, פֶּה אֵל פֶּה אֲדָבָר בּוֹ", ומחציו למעלה אלוקים, הוא יכול ליכנס בכל עת אל הקודש. ובאמת אם יהיה משה בדרגה של משה הוא גם יוכל להכנס בכל עת אל הקודש. אמנם התורה אומרת "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה" שבאמת לא יקום כמשה, אבל לו יצויר שיקום כמשה הוא יוכל ליכנס, בגלל שהוא יהיה בדרגה זו.

ואהרן הכהן אף שאמנם 'הוא משה ואהרן הוא אהרן ומשה' ללמד שהיו שקולים, ובאהרן כתוב "וַיֵּדֶם אֱהֲרֹן", ומשה הפציר בתפילה ולא נענה. ועוד, שברש"י משמע שאם אהרן היה מתפלל לקב"ה לא היה תשובה, ומ"מ "וַיֵּדֶם אֱהֲרֹן", אבל עדיין לא היה בדרגה כמשה, ולכן הוא יכל אמנם לבוא אל הקודש תמיד, אבל היה צריך לעשות את הסדר הזה. ואם יהיה אחד בדרגה של אהרן הכהן הוא גם יוכל ליכנס תמיד אחר הסדר הזה.

וכידוע שדורו של משה רבינו דור המדבר היה דור דעה, שמשה רבינו מקור הדעת, וזכו לקרבת ה' "פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם" ולכן נענשו עונשים נוראים על כל חטא שחטאו למרות שהחטאים היו בדקות גדול כמו שכתב הגר"א. והמשל בזה פשוט, שאינו דומה עבד החוטא כשאינו ליד המלך, לעבד העומד לפני המלך וחוטא, שכל דבר קטן נחשב למרידה במלך. וכיון שהם עומדים לפני ה' יש להם יותר שייכות למקום השראת השכינה קודש הקדשים, ולכן הותרו משה ואהרן להיכנס בכל עת כל אחד כפי דרגתו.

כחני בית שני

וכל הכהנים הגדולים יכלו להכנס רק אחת בשנה ביום הכפורים, שאז זה חלק ממצות היום. ונראה לבאר בזה גם מה שמצינו שבבית שני רוב הכהנים הגדולים לא הוציאו שנתם, וגם אז מסתמא אמרו שזה מת מסיבה זו, וזה ממחלה אחרת, שהרי זה לא היה מיד משום כבודם... שאמנם היה להכניסם

חילוק הדרגות בין משה לאהרן

בפרשת השבוע מצינו דבר שלא מצינו בכל התורה, שכל המצוות הם לפי גדרים - כהנים, לויים, ישראלים, כהן גדול, ומלך. אולם בפרשת השבוע רואים שיש חלוקה גם לפי הדרגה של האדם, דכתיב "דִּבֶּר אֶל אֱהֲרֹן אֲחִיךָ וְאֵל יִבָּא כָּל עַת אֶל הַקֹּדֶשׁ", והרמב"ן (כאן, ובהקדמה לחומש ויקרא) מביא את דרשת חז"ל (תורת כהנים ריש הפרשה) אהרן הוא ביכל יבוא ומשה אינו ביכל יבוא.

והיינו שמשה היה תמיד מוכן להשראת השכינה, ואף על פי שמשה ואהרן שקולים, אבל אהרן רק אחרי הקדשים רק ביום הפרשה. כמו שמצינו כשהקב"ה נגלה לאהרן ומרים 'פתאם' וראו שאינם מוכנים, ולא כמו משה שמוכן היה תמיד לדבר עם ה'. שאהרן היה צריך הכנה מיוחדת, אבל משה היה מוכן תמיד.

בין אהרן לשאר הכהנים

וגם בין אהרן לשאר הכהנים הגדולים, כתב הגר"א שיש חילוק, שכל הכהנים יכולים ליכנס לקודש הקדשים רק ביום הכיפורים אחר שעשו כסדר הזה, ואילו אהרן יכול היה ליכנס בכל יום בשנה אל הקודש, אלא שקודם היה צריך לעשות את הסדר הזה. והחיי אדם מביא את דברי הגר"א וכתב על זה שתורת אמת היתה בפיהו ושפתים יסקו.

והדברים מדויקים מאוד, דהנה הפסוקים מדברים על אהרן, "בְּזֹאת יָבֹא אֱהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ", "וְהִקְרִיב אֱהֲרֹן", "וַיִּנָּח אֱהֲרֹן" וכדו'. ובפסוק כ"ג כתיב "וַיָּבֹא אֱהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד", וכתב רש"י 'אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא'.

ואילו אח"כ כשכתוב (פסוק כט) "וְהִיטָה לָכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם" שמדובר על יום הכפורים כתיב (פסוק לב) "וְכִפֶּר הַכֹּהֵן" ולא אהרן דוקא. ובסוף הפרשה כתיב (פסוק לד) "וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" וכתב רש"י כשהגיע יום הכיפורים עשה כסדר הזה, וְכַאֲשֶׁר צִוָּה ה' 'להגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת המלך, וחוזרים לדבר על אהרן.

ואשר עולה מזה שאהרן יכול לבוא בכל יום בסדר הזה, ולכן כל הפרשה מדברת מאהרן הכהן. אבל כל 'כהן גדול' אחר יכול לבוא דוקא ביום הכיפורים, ולכן בזה התורה אומרת רק "וְכִפֶּר הַכֹּהֵן".

"וַיָּבֹא אֱהֲרֹן" על הסדר נאמר

ולפי הנ"ל מבאר הגר"א (הובא בחכמת אדם "מצבת משה" סוף הלכות אבלות) די"ל שפסוק זה נאמר על הסדר, דהנה איתא במדרש (ויק"ר כא,ז): צער גדול היה לו למשה בדבר זה, אמר אוי לי שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו, בכל עת, יש עת לשעה, ואל יבא בכל עת. יש עת ליום, יש עת לשנה, יש עת לשתיים עשרה שנה, יש עת לשבעים שנה, יש עת לעולם, אמר הקדוש ברוך הוא למשה לא כשם שאתה סבור, לא עת לשעה, ולא עת ליום, ולא עת לשנה, ולא עת לשתיים עשרה שנה, ולא עת לשבעים שנה, ולא עת לעולם, אלא בכל שעה שהוא רוצה לכנס יכנס, רק שיכנס בסדר הזה. ויש שהחליפו הגירסא, אמנם הגר"א מקיים את הגרסא, שבאמת אהרן יכול היה ליכנס תמיד לקודש הקדשים.

ואכן, כך נראה פשוט הפסוקים, וכאמור, שכל הפרשה נאמרה על אהרן שבכל עת שיעשה כסדר הזה יוכל לבוא אל קודש הקדשים, ולכן גם הפסוק "וַיָּבֹא אֱהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" נאמר על הסדר, שהרי הגמ' ביומא (לב,א) מביא שגמירי לה חמשה טבילות ועשרה קידושים טובל הכול ביום הכיפורים, ואי "וַיָּבֹא אֱהֲרֹן" במקומו, לא משכחת לה חמשה טבילות.

וביאר הגר"א שההלכה נאמרה על יום הכפורים דבו נאמר דין של חמשה

כתב שאף לאלעזר היה מותר ליכנס. ולפי"ד רבינו בעטור להבין גם את חילוק הדרגות בזה.
6. והוסף רבינו, דרש"י נחק לבאר שעשה זאת רק כשהגיע יוה"כ, אבל בחכמת אדם מבאר כי לדברי הגר"א מיושב היטב שמדובר שנתו של משה רבינו.
7. והוסף רבינו כי החכמת אדם ביאר לפי"ד ענין נוסף, שהנה על 'אלי העם' נחלקו בגמרא אם זה מהמוספים, ואם הוא מהמוספים צריך ביאור מדוע זה מוזכר בפרשת אחרי מות בפסוק כד ולעיל פסוק ה, ששאר המוספים אינם כתובים אלא בפרשת פנחס, ולדברי רבינו הגר"א מיושב, שאפילו למאן דאמר שביום הכיפורים היה זה מהמוספים אבל בביאת אהרן בשאר ימות השנה היה דין של אלי העם.
8. ולהלן יבואר יותר.

לכתוב ענין וסופו של הענין היה אחר זמן רב, והתורה תובת אותה להשלים הענין, ואח"כ חזרת למקום שהיה. ולכן הרמב"ן מבאר סדר המקראות על פי פשוטו, נשיתנו בכל דוכתא דלא כרש"י, אבל מ"מ לא מפרש בהגר"א, ועיין בסמוך.
3. עיין בדברי ה"כ"ל יקר" (סז,ב) שכתב 'בכל עת אינו מדוקדק, כי משמע בכל עת לא יבוא אבל לפרקים יבוא, והאמת אינו כן שהרי אינו בא כי אם פעם אחת בשנה' ולפי"ד הגר"א הרי שאין מקום להערתו, שהרי אכן נכנס בכל עת.
4. ורבינו ציין דכפי הנראה לא היה המדרש הזה לפני רש"י והרמב"ן.
5. עיין ב"משנן חכמה" כאן שהביא לדברי הגר"א הנ"ל, וכתב כי בדבריו מבוארים עפי' ה"ספורנו" שהענין הוא כי הענין היה שורה על המשכן כל ארבעים שנה שהיו במדבר כמו ביום הכיפורים, ולכן יכול היה ליכנס, ולפי"ד

1. ובה ביאר רבינו את ההקדמה של פרשתנו "אחרי מות שני בני אהרן", דלפי דברי הגר"א מבואר ביותר שנאמרה הפרשה בהקדמה זאת, כפי שרואים מפרשת קרח שהיה פחד גדול מהמיתות בדי שמים על ידי קירבה יתירה לקדושה, והיה צורך בהרבה הגבלות, ושמיירה של כהנים ולוים וכו', כמפורש שם, ופשוטו הפרשה שזה חלק מאותו ענין ששני אהרן מתו משום שהתקרבו באופן אסור, ולכן הקב"ה מזכיר את אהרן באיזה אופן מותר לו להתקרב, ובאיזה אופן אסור, ואין זה פרשה של מצות מועדים בלבד, וסדר עבודת יום הכיפורים.
2. והרחיב רבינו בכ"מ כי דעת הגר"א שבדאי התורה נכתבה כסדר, ואף שרוב הראשונים לומדים כי אין מוקדם ומאוחר בתורה" היינו נפשטו, אבל דעת הגר"א, וכל"ה ברמב"ן כאן, שלא יתכן שהתורה נכתבה שלא כסדר, ומה שאמרו 'אין מוקדם ומאוחר בתורה' היינו שיש פעמים שהתורה מתחילה

בתורה: "שהתורה הקדושה קדמה לעולם וכמו שאמרו חז"ל (הקדמת זוהר הא) 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', התורה היא מקור הכל, ושרש כל הבריאה, שעשועיו של הקב"ה. וממילא ברור שהאור הגנוז נגנז בתורה עצמה, שבשעה שאדם הראשון חטא וערבו טוב ברע ורע בטוב, כבר אינו ראוי להשתמש באור הגנוז, וממילא האור חזר לשרשו, אל התורה שהיא שרש הכל, והוא הכוונה שנגנז בתורה, וכן מבואר בפסוק (משלי ו, כג) "כִּי נֶר מְצֹנָה וְתוֹרָה אֹר" התורה היא אור, שיא הגילוי.

משה רבינו – אור הגנוז

ואף שמתחילת הבריאה הכל היה בגילוי, ושכינתו יתברך היתה בכל בלא שום מחיצות, אבל משחטא אדם הראשון נסתלקה השכינה ועלתה למעלה, וככל שהוסיפו בני האדם לחטוא כך נסתלקה שכינה יותר ויותר למעלה, ובדור אנוש עלתה עוד רקיע, וכן בדור הפלגה, עד שהגיעה למעלה ממש. עד שבא אברהם אבינו והתחיל להוריד את השכינה לארץ, והמשיכו בזה יצחק ויעקב כל אחד הוריד למטה עוד רקיע, וכן לוי קהת עמרם עד משה רבינו שהיה ענק על גבי ענקים שהורידה עד לארץ בזמן מתן תורה.

ומשה רבינו הוא שזכה לכך שהיה כולו טוב בלא שום תערובת רע כמו שכתוב (שמות כב) "וַתֵּרָא אֵתוֹ כִּי טוֹב", וזכה לאור הגנוז שכשנולד נתמלא כל הבית אורה, ומבואר שזה היה אור הגנוז, כיון שהוא היה מוסר התורה ראש התורה שבכתב, ולכן צריך להיות מתחילת ברייתו מיועד לכך שכולו טוב.¹⁴

ולפי זה ניתן להבין מדוע משה רבינו יכל להיכנס לקודש הקדשים אימתי שרצה, כיון שבמשה רבינו היה גילוי של 'אור הגנוז' והוא היה מוסר התורה שבה נגנז האור הגנוז, ולפיכך מובן שהוא יכול להיכנס למקום קודש הקדשים כיון שהוא בעצמו היה גילוי של אור הגנוז, ובלא שום מחיצות הוא שייך למקום המקודש ביותר, וכן אהרן היה בדרגה של משה, שהרי משה ואהרן שקולים אבל באיזה בחינה היה קצת פחות שהרי כתוב "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה", ולפיכך יכל להיכנס גם כן בכל עת, רק בתנאי שיעשה כסדר המבואר בפסוקים.

"קִרְיָהּ הִיא מְפִנִּים"

ומכל מקום אמרו בגמרא (סוטה ד, ב) על הפסוק (משלי ג, טו) "קִרְיָהּ הִיא מְפִנִּים" יותר מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים. - התורה הקדושה היא הדבר היחיד שאדם לא זכה בה באופן פרטי אלא קצת פחות ליטול יבוא יטול (קידושין טו, א). ואפילו משה רבינו לא זכה בזה לזרעו אחריו, שכל המעלות כמו הכהונה וכדו' אחרי שאהרן זכה בזה זה נהפך למציאות, שלאחר מכן כל זרע אהרן יש להם מעלה זו שהם כהנים, ואפילו מי שאינו ראוי לה ככהן הפשוט שבפשוטים, אבל התורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבוא יטול.¹⁵

ע"י התורה זוכים לאור הגנוז

וצריכים לדעת שעל ידי התורה, אז זוכים לאור הגנוז, וכמו שכתב בנפש החיים (ש"ד פרק כא) על המשנה (אבות ו, א) 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא וכו' ולא נתפרש מהם הדברים הרבה, ופירש שם שהכוונה לאור הגנוז מה שזוכים הת"ח לעתיד לבוא "עין לא ראתה אלקים וזלַתְּ יָעֲשֶׂה לְמַחְפָּה לוֹ" (ישעיהו סד, ג), וזוכה לכך רק על ידי תורה לשמה, לימוד לשם התורה.¹⁶

'אין לנו שיר אלא התורה הזאת', והלואי שנתפוס את מה שיש לנו, שזוכה לאור הגנוז בתורה, ובפרט בשבת אפשר להשיג את האור הגנוז שאז משה רבנו מחזיר את הכתרים לישראל,¹⁷ והזכיה בשבת היא לפי ההכנה שאדם מתכוון לשבת, 'מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת', לא ח"ו בביטולים בערב שבת, אלא להיכנס לשבת מתוך תורה.

שזוכה לאור התורה, לאור הגנוז בתורה, ונזכה להידבק בעץ החיים, ולחוש בקדושת השבת 'כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה'.

אלו את כל דיני הכהונה גדולה, וגם הם היו צריכים ליכנס לקדש הקדשים ביום הכפורים לכפר על ישראל, שזה דין על כהן גדול ביום הכפורים, ומה שהם לא היו ראויים זה לא שינה את דינם.¹⁸

אבל מ"מ הכהנים הגדולים בבית שני מתו אח"כ משום שלא היו שייכים לדרגה זו, מכיון שבית המקדש הוא מעון לשכינה וקדושתו גדולה מכל ארץ ישראל. וקודש הקדשים קדושתו יותר, וכדברי המשנה בכלים (פ"א מ"ט-ט) עשרה קדושות הן וקדש הקדשים היא הקדושה העליונה. ושורש קדושת הבית המקדש איתא ברמב"ם שזה המאורן והלוחות שנמצאים בקדש הקדשים. ורואים שכמה שיותר קרוב, כל שינוי קטן הוא הבדל בקדושה. ובקדש הקדשים שזה שיא הקדושה היה ארון העדות ששם מונחת התורה הקדושה.

מקום הארון אינו מן המדה

ובאמת גם הארון לא החזיק הרבה זמן, וכבר בבית ראשון הארון נגנז מאחר שבשביל הארון צריך שייכות, וישראל כבר לא היו שייכים לדרגה זו. והרמב"ם מביא (פ"ד מבית הבחירה ה"א) ששלמה המלך עוד בתחילה כשבנה את בית המקדש ידע שסופו להחרב, ולכן בנה מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, שאפילו שירדו ישראל ממדרגתם וכבר לא יהיו שייכים לקדושת הארון מ"מ ימשיכו להיות ראויים לבית המקדש. והנה הרמב"ם מביא את זה בהלכותיו לומר שזה חלק ממצורת הבית שיוכלו להטמין את הארון.¹⁹

ובמשנה למלך הביא הא דאיתא בירושלמי שקלים (פ"ד ה"ב) שבית המקדש צריך שיהיו בו את כל הכלים, ואם חסר אפילו כלי אחד ככיוור וכנו הרי זה מעכב את הקרבת הקרבנות. ולכאורה צ"ע מדוע כאשר נחסר הארון בית המקדש אינו נפסל. אלא רגילים אנו לבאר, שהארון אינו חלק מכלי המקדש אלא הוא דרגה בקדושת הבית, וכפי שמצינו שמקום הארון אינו מן המדה שהינו שייך לעוה"ב המגושם ששייך בו מקום, וממילא הארון לא היה מונח בבית המקדש, שכל כלי המקדש נמצאים בבית המקדש, ואילו הארון מקומו לא היה מן המדה, שהוא רק 'מעלה' בבית המקדש, ולא מיכלי המקדש, ולכן גם כאשר גנזו את הארון, בית המקדש לא נפסל משום כך.

ואמרו בגמרא (ב"ב צט, א) מקום הארון אינו מן המידה,²⁰ שהיה לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח, שבקדש הקדשים היה בחינה של מעין 'אור הגנוז' או ממש... ולכן מקום ארון אינו מן המידה שברדרגה של אור הגנוז אינו שום מחיצות ולכן רואים בו מסוף העולם ועד סופו ולא שום מחיצות. ולפיכך נגנז הארון שכיון שנסתלק הגילוי של אור הגנוז, הארון כבר תופס מקום ואינו יכול לעמוד בקדש הקדשים, שאין כזו הלכה שיהיה ארון כשהוא תופס מקום, לפיכך נגזזהו.

ומ"מ עיקר הקדושה של בית המקדש היא בקודש הקדשים גם אם אין בו את הארון, וע"כ אפילו שהכהנים הגדולים היו צריכים ליכנס לקדש הקדשים מ"מ כיון שהם לא היו ראויים לזה לפי שהם נתנו 'תרכבי דדינר' להיות כהן גדול (יומא יח, א), א"כ למרות שהם היו צריכים ליכנס מדין עבודת היום, מ"מ לא הוציאו שנתם, משום שלא היו ראויים לזה, מאחר שגם לדורות הכניסה לקדש הקדשים היא לפי הדרגה של האדם, ולכן נענשו.²¹

ענין 'אור הגנוז'

והנה אמרו בגמרא (חגיגה יב, א) 'אמר רבי אלעזר אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל הקדוש ברוך אין בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנוז מהן'. 'אור הגנוז' אין הענין תוספת אורה כשמש ומאורות, אלא אור אחר לגמרי, כמו שאומרים על דברי תורה 'הדברים מאירים' ולא שייך אור של ראייה לדברים מובנים, אלא הכוונה היא להשגה גבוהה, לגילוי מיוחד, ולכן אפשר לראות מסוף העולם ועד סופו שאין דבר גשמי חוצץ אפילו קיר אינו חוצץ כלל, כיון שזה ראייה רוחנית.

ומצינו בחז"ל בכמה מקומות שביארו היכן גנזו הקב"ה, ובנפש החיים יש הגהה מרבי איציל'ה שכתב, שמבואר בזוהר שהאור הגנוז נגנז

9. ורבינו תמיד היה מזכיר את המעשה בשמיעה ואבטליון בגמ' יומא (עא, ב), שרואים מכך דגם בסיום עבודת יו"כ - 'אמת מה נהדר היה מראה כהן גדול יוצא מבית קוה"ק', היה פשוט לעם ישראל שהם צריכים לעזוב את ההי"ג וללכת אחר שמעיה ואבטליון כי 'קִרְיָהּ הִיא מְפִנִּים' - יותר מכה"ג שנכנס לפני ולפנים.

10. נמצא ש'צורת הבית' היא להיות לישראל גם באופן שנמצאים בדרגות פחותות ממה שצריך להיות, ועיין.

11. והוסיף רבינו כי כתוב באריז"ל שמקום הארון הוא תחת כסא הכבוד.

12. לכאורה לפי מה דמשמע לעיל אינו עונש, אלא שכך צריך להיות מחמת שאינם ראויים, ועיין.

13. והוסיף רבינו כי לפנינו בזוהר לא מפורש כך, אולם יש משמעות כי בכמה מקומות ובאריז"ל כתוב שזה נגנז בנרתיק החמה, ולעיתים לבוא הקב"ה מציא חמה מנרתיקה שנתלה חזרה האור הגנוז. ובקב"ה (פרק צו) כתב שבתורת שבת וחוננו יש מאור הגנוז וכתב שם לשון 'הנחת מתנבאים' שבר מציא מי שראוי יכול על ידי שיתבונן בהם לזכות להשגות גבוהות מאוד, וגם בשבת קודש מתגלה האור הגנוז למי שראוי לכך.

14. וסוים רבינו והוסיף כי מה שאין כן תורה שבעל פה שכולה עמל ויגיעה, ולכן דווקא רבי עקיבא שהיה עמל ביותר, הוא זה שזכה להיות ראש תורה

שב"ע".

15. ומוסיף היה רבינו: כמו שהאריז"ל הרמב"ם והחובות הלבבות שאין מחיצות המפריעות לקבל את התורה, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות תשובה ה"ב) שאין הקב"ה גורע על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם. ואפילו על מעלות הכהונה ולויה כתב הרמב"ם 'ולו שבת כל לבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבר רוחו אותו והבנינו מדעו להבדיל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשעו האלקים ופרק מעל צאוריו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים'. וכן בחובות הלבבות (שער עבודת אלקים) כתב שכיון שהסית הבורא עול וכן כל מי שייטיב לו הבורא באופן פרטי מחייב בעבודתו יתירה שכל אדם יכול להיות בר מעלה.

16. והרחיב רבינו לבאר כי התורה שרשה למעלה למעלה כמבואר בנפש החיים שרק אדם הראשון קודם החטא השיג טעמי תורה עד תכליתם, ואפילו משה רבינו לא זכה להשיג כך, שהתורה למעלה היא בצורה אחרת ששם הכל רוחניות ורק כשנשלשלה למטה היה נתגשם ותלכשה ב'שינים' אוחזין בטלית' וב'מחליץ' פרה בחמור, וכמו שאמרו בסדרש (קרי"ז יא), שתורתו של

משה רבינו הבל בפני תורתו של משיח ושל משיח הבל בפני התורה שלעתיד לבוא, שאין לנו השגה בתורה איך שהיא למעלה. אבל הלוזת תורה לשמה בלא שום תערובות אחרות אין לו שום מחיצות והוא זוכה להארת התורה משרשה, וזה מה שאמרו חז"ל שזוכה לאור הגנוז כיון שלמד לשמה בלא שום מחיצות, ולכן יקרה היא מפינים יותר מכה"ג הנכנס לפני ולפנים, שזה הגילוי של האור הגנוז, והתורה היא יותר מזה: אבל מי שלמד שלא לשמה ולא רק שלא ליטול שבביל 'קדושים לחפז בה' אלא כל שהלימוד לא לשמה, ויש בו הרבה דרשות הוא בעצמו חוצץ בפני האור הגנוז. ומדי דבר בו היה מיד מזכיר רבינו כי העיקר זה להתעורר למעשה, ואף שמדברים דברים גבוהים כדי לרוסם את האדם, אבל העיקר זה למעשה, ורבי איציל'ה כתב על מונח הגרי"ס שבכל דבר שיהיה חזיר לו את הכתרים ומשה שחם במתנת חלקו ומחזיר לישראל את הכתרים שלהם ולא מעכבם לעצמו.

17. והוסיף לומר רבינו דהיינו כמו שכתב האריז"ל בפירושו התפילה 'ישחם משה במתנת חלקו' שלאחר חטא העבד הקב"ה לקח ממשה את הכתרים שקיבל במתן תורה אף על פי שהוא לא חטא כיון שכל מה שיש לו זה בזכות ישראל, ומשה לקח את הכתרים משה ישראל לעצמו, ובשבת שיש גילוי גדול הקב"ה מחזיר לו את הכתרים ומשה שחם במתנת חלקו ומחזיר לישראל את הכתרים שלהם ולא מעכבם לעצמו.